

Asia Hääpuvusta otetun valokuvan yleisön saataviin saattaminen internetissä

Hakija Tampereen Juhlagalleria Ky / Naimisiin.info

Annettu 25.11.2009

Tiivistelmä *Kysymys hääpuvun teostasosta arvioidaan yksittäistapauksittain. TekijäL 12 §:n nojalla valokuvattua tekijänoikeudella suojattua pukua ei saa saattaa yleisön saataviin internetissä ilman puvun tekijän suostumusta. TekijäL 25 §:n 2 momentin nojalla valokuvattu tekijänoikeudella suojattu puku saadaan saattaa yleisön saataviin ilman tekijän suostumusta edellytyksin, että puku on valokuvassa toisarvoisessa merkityksessä. Rajanveto suostumusta edellyttävän merkityksellisen käytön ja toisarvoisen käytön välillä tehdään yksittäistapauksittain.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Tampereen Juhlagalleria Ky / Naimisiin.info (jäljempänä hakija) on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa hää- ja juhlapukujen valokuvamisesta yksityiseen käyttöön ja näiden kuvien julkaisemisesta internetissä.

Hakija pitää yllä internetissä hääaiheista portaalia (www.naimisiin.info), jonka keskustelufoorumeilla on jo vuosia pohdittu, onko sallittua morsiamen itsensä tai hänen lähipiirinsä valokuvata morsianta hää- tai juhlapuvun sovitustilanteessa yrityksen sovituskopissa, mikäli yritys antaa siihen luvan, ja sen jälkeen laittaa valokuva esille esimerkiksi omaan internetblogiin tai hääaiheiselle yleiselle keskustelufoorumille.

Hakija on kertonut joidenkin pukuvalmistajien sanoneen, että kaikkia hää- ja juhlapukuja on pidettävä yksittäisinä taideteoksina eikä niitä tällöin saa kuvata sovitustilanteessa ilman valmistajan nimenomaista lupaa.

Hakijan mukaan puvut ovat normaaleja hää- ja iltapukuja, joiden kuvat löytyvät valmistajien verkkosivuilta ja/tai painetuista esitteistä ja joista tulee vuosittain uudet mallistot.

Hakija on todennut, että yritys, jossa sovitus ja kuvaus tapahtuvat, on antanut omalta osaltaan luvan valokuvata pukuja myymälässään. Valokuvia ei käytetä mihinkään kaupalliseen tarkoitukseen, vaan ne liitetään ainoastaan omaan internetin hääpäiväkirjaan, blogiin tai keskustelufoorumille.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.

Tekijänoikeudesta

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteet ovat säännöksessä tarkoitettuja taiteellisia teoksia.

Tekijänoikeudessa teoksella tarkoitetaan luonnollisen henkilön henkisen luomistyön tulosta. Teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se niin sanotusti ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voisiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

Taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteen teosarvioinnissa voidaan kiinnittää huomiota muun muassa tuotteen kuviointiin, väritykseen ja materiaalin valintaan. Tuote ei myöskään saa olla kopio aikaisemmin luodusta teoksesta.

Oikeuskäytännössä ja oikeudellisessa kirjallisuudessa on taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteiden teoskynnystä pidetty korkeana. Tämä johtuu siitä, että tuotteiden muotoilussa lopputulokseen voivat vaikuttaa tekijän luovan panoksen ohella myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat.

Komiteanmietinnössä KM 1953:5 s. 45 todettiin seuraavaa taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteista osana TekijäL 1 §:n esimerkinomaista teoslajilueteloa:

"Kysymyksessä olevien esimerkkien joukkoon on edelleen otettu *taideteollisuuden* ja *taidekäsityön* tuotteet. Tällä ei luonnollisesti suinkaan ole sanottu, että ehdotettu laki koskisi jokaista tuotetta, jota kansantajuisesti voidaan sanoa taiteelliseksi käyttöesineeksi, vaan taideteollisuuden ja taidekäsityön tuote tulisi osalliseksi lain suojasta vain sillä yleisellä edellytyksellä, että sitä, käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta, voidaan pitää taiteellisenä teoksena. Asian luonnosta johtuen olisivat itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset tällöin asetettavat verraten korkealle."

Tekijänoikeus ei suojaa ideoita, periaatteita tai tietoja. Suojan kohteena on se teoksen ilmenemismuoto, johon tekijä on omaperäisellä tavalla ajatuksensa saattanut.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

TekijäL 2 §:n 2 momentin mukaan kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.

Tekijän yksinomainen oikeus määrätä teoksesta saattamalla se yleisön saataviin käsittää muun muassa oikeuden määrätä teoksen välittämistä yleisölle johtimittain tai johtimitta, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana (TekijäL 2 § 3 mom. 1 kohta).

TekijäL 2 §:n 4 momentin mukaan yleisölle välittämisenä pidetään myös välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.

Kappaleen valmistamista taideteollisuuden ja taidekäsityön tuotteesta on esimerkiksi sen valokuvaaminen. Tuote saatetaan yleisön saataviin esimerkiksi kun sitä esittävä valokuva tallennetaan internetiin siten, että teos on yleisön saatavissa nähtäväksi tai muuten käytettäväksi joko maksua vastaan tai maksutta.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä.

Sillä, joka on ottanut valokuvan, on TekijäL 49 a §:n mukainen valokuvaajan oikeus valokuvaan. Jos valokuva on tekijänoikeuden kohteena, voidaan vedota tekijänoikeuteen. Valokuvaajalle TekijäL 49 a §:ssä säädetyt oikeudet ovat pitkälti samanlaiset valokuvateoksen tekijän oikeuksien kanssa.

Tekijänoikeuden rajoituksista

Tekijän yksinomaista oikeutta määrätä teoksesta on rajoitettu TekijäL 2 luvun säännöksillä.

TekijäL 12 §:n mukaan julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutamana kappaleena yksityistä käyttöään varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen.

TekijäL 8 §:n mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin.

Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi. Tämä ei kuitenkaan koske käyttöesineen kappaleen valmistamista eikä muun taideteoksen jäljentämistä taiteellisin menetelmin (TekijäL 12 § 2 ja 3 mom.).

TekijäL 25 §:n 2 momentin mukaan kun taideteoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisio-ohjelmaan, jos toisintamisella on valokuvassa, elokuvassa tai televisio-ohjelmassa toisarvoinen merkitys.

TekijäL 25 §:n 2 momentissa säädetyn toisintamisen toisarvoisuutta arvioitaessa on säännöksen esitöiden mukaan kiinnitettävä huomiota valokuvan kokonaisvaikutelmaan ja taideteoksen kuvauksen tarkoitukseen (HE 287/1994 vp. s. 74). Lupaa ei yleensä tarvita, jos taideteos näkyy taustalla tai se on muutoin toisarvoisessa merkityksessä kuvan kokonaisuuden kannalta.

Tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii, kun teosta käytetään rajoitussäännöksen nojalla (TekijäL 11 § 2 mom.).

Tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytäntöä

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut taideteollisuuden ja taidekäsitteiden tuotteiden teostasoa muun muassa lausunnoissaan TN 2008:9 ("Huivikuosit"), TN 2003:16 ("Takit ja muut tekstiilityöt"), TN 2003:8 ("Pellavakan-kaan kuviot"), TN 2003:4 ("Lohi- ja hirtineuleet") ja TN 2003:1 ("Pussilakanat").

Vastaus lausuntopyynnössä esitettyyn kysymykseen

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että yleisen tason kysymykseen siitä, ovatko hää- ja juhlapuvut tekijänoikeuden kohteena, ei voida vastata vaan pukujen teostaso arvioidaan yksittäistapauksittain puvun ilmenemismuotoa kokonaisuutena tarkastellen. Taidekäsitteitä ja taideteollisuuden tuotetta koskevassa tulkintatraditiossa teostasovaatimus on normaalisti asettunut korkealle.

Puvut, joihin tekijänoikeuslakia ei sovelleta, voidaan valokuvata ja valokuvat voidaan saattaa yleisön saataviin internetissä ilman puvun tekijän suostumusta.

Tekijänoikeudella suojattujen pukujen valokuvaaminen edellyttää tekijän suostumusta. Lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos valokuvaaminen ja valoku-

vien yleisön saataviin saattaminen internetissä on sallittua jonkin tekijänoikeuden rajoitussäännöksen nojalla. Tässä tapauksessa erityisesti TekijäL 12 § ja TekijäL 25 § voivat tulla sovellettavaksi.

TekijäL 12 §

TekijäL 12 §:n mukaan julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muuttaman kappaleen yksityistä käyttöään varten. Tekijänoikeudella suojatun puuvun saa valokuvata yksityistä käyttöä varten ilman puuvun tekijän suostumusta.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tekijänoikeudella suojatusta puuvusta otetun valokuvan tallentaminen yleisön saataville internetin häöpäiväkirjaan, blogiin tai keskustelufoorumille ei ole TekijäL 12 §:n mukaista yksityistä käyttöä eikä siten ole säännöksen nojalla sallittua ilman puuvun tekijän suostumusta.

TekijäL 25 §

Siinä tapauksessa, että hää- tai juhlapuku olisi tekijänoikeudella suojattu teos, on kysymyksessä TekijäL 25 §:ssä tarkoitettu taideteos.

TekijäL 25 §:n 2 momentissa säädetään taideteoksen sisällyttämisestä valokuvaan, elokuvaan tai televisioon. Jotta taideteoksen kappaleen voisi sisällyttää valokuvaan, tulee sen olla tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu. Edellytyksenä on lisäksi, että taideteos on kuvassa toisarvoisessa merkityksessä. Rajanveto suostumusta edellyttävän merkityksellisen käytön ja toisarvoisen käytön välillä tehdään yksittäistapauksittain.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että jos esimerkiksi sovitustilanteessa otetun valokuvan pääasiallisena tarkoituksena on mahdollisen hankinnan kohteena olevan puuvun esitleminen muille internetin käyttäjille eikä puuvun kuvaamiselle ole ollut muuta tarkoitusta, ei pukua ole toisinnettu valokuvassa toisarvoisessa merkityksessä.

TekijäL 25 §:n 2 momentin nojalla otettu valokuva voidaan saattaa yleisön saataviin internetin häöpäiväkirjassa, blogissa tai keskustelufoorumilla.

Yhteenveto

Hää- ja juhlapukuja, jotka eivät ole tekijänoikeudella suojattuja, saa valokuvata ja valokuvat voidaan tallentaa internetiin yleisön saataville ilman puuvun tekijän suostumusta. Hää- ja juhlapukujen teoskynnys asettuu korkealle.

Tekijänoikeudella suojatusta julkistetusta hää- tai juhlapuvusta saa jokainen ottaa valokuvia yksityistä käyttöään varten.

Tekijänoikeudella suojatusta hää- tai juhlapuvusta, joka on myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu puvun tekijältä esimerkiksi jälleenmyyjälle, saa ottaa valokuvan ja valokuva voidaan saattaa yleisön saataviin ilman puvun tekijän suostumusta edellytyksin, että puku on valokuvassa toisarvoisessa merkityksessä.

Tekijänoikeusneuvosto huomauttaa lopuksi, että tekijänoikeuslain mukaan valokuvien kappaleen valmistaminen ja yleisön saataviin saattaminen edellyttää valokuvaajan suostumusta.

Tekijänoikeusneuvosto on TekijäL 55 §:ssä säädetyn toimivaltansa mukaisesti tarkastellut asiaa vain puvun tekijän ja valokuvaajan suostumusten tarpeellisuuden kannalta. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa muun lain-säädännön mahdollisesti tarjoamaan suojaan.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marko Rajaniemi

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Eija Hinkkala, Tuula Hämäläinen, Teemu Kalliala, Satu Kangas, Jussi Karttunen, Mari Lampenius, Risto Ryti, Anne Salomaa, Pekka Sipilä, Katariina Sorvari ja Martti Virtanen.